

Koordinaattori tuo turvaa

Varsinais-Suomessa ollaan tyytyväisiä kuntarajat ylittävään perhehoidon järjestämismalliin, josta on kokemusta jo vuosikymmenen verran. Perhehoitajat ja perhehoidon järjestäjät toivovat, että alueellisen koordinoinnin hyvät puolet huomioidaan myös tulevien hyvinvointialueiden toiminnassa.

TEKSTI OLLI KOIKKALAINEN KUVAT SUVI-TUULI KANKAANPÄÄ

Erkki Knaapi (oik.) on Vehkavuorten perhekodin taiteilijasielu, joka auttelee myös kodin askareissa. Knaapin seuraksi vanhan kotimaisen filmin ääreen istahti perhekodin isäntä Jyrki Vehkavuori.

» **V**anhän omakotitalon olohuoneen ikkunoista avautuu kaunis maalaismaisema peltoineen ja metsineen, joiden ylle laskeutunut ohut lumiharso kimaltelee talviauringon säteistä. Ikkunoista on hyvä tiirailla myös kauriita ja kettuja, joiden vakiorei-
tit risteilevät metsän reunamilta toisinaan pihamaalle asti.

Tänään näissä Varsinais-Suomen Piikkiön Linnunpään maisemissa ei kuitenkaan näy metsäneläimiä. Siitä on pitänyt osaltaan huolen Aida, piskuinen saksanpystykorva eli kleinspitz, jolta ei ole jäänyt huomaamatta, että pihaan on saapunut vieras auto. Rauha laskeutuu taas maahan, kun Aida on saanut tehdä riittävästi tuttavuutta tulijoihin.

Linnunpään miljööhön on vaikea olla ihastumatta. Niin kävi myös **Heli Vehkavuorelle** runsaat 15 vuotta sitten, kun hän poikkesi tuomaan Tupperware-esittelykutsua talon silloiselle emännälle.

– Katsoin, että vau, mikä paikka! Siinä vaiheessa ei tullut mieleenkään, että asuisimme täällä vielä joskus. Myöhemmin kävi niin onnellisesti, että talossa tarjoutui myös mahdollisuus toimeentuloon, joten muutimme tänne.

Vehkavuori oli kaivannut muutosta ilta- ja yöpainotteiseen työhönsä läheisen Toivonlinnan yhteiskoulun (nykyisen Suomen kristillisen yhteiskoulun) asuntolan hoitajana. Sopiva tilaisuus tarjoutui, kun Linnunpäässä kehitysvammaisten ihmisten perhekotia parikymmentä vuotta pyörittänyt pariskunta jäi eläkkeelle.

Kun tarjolle tuli valmiiksi toiminnassa oleva perhekoti asukkaaneen mukavassa ympäristössä, Vehkavuori päätti tarttua tilaisuuteen ja ryhtyi kokopäiväiseksi perhehoitajaksi. Perhe muutti taloon, jonka yläkertaan jäi asumaan neljä kehitysvammaista aikuista.

– Asukkaat olivat meille tunteettomia, mutta olin käynyt etukäteen yhtenä iltana tutustumassa, millaista täällä on. Yksi asukas neuvoi minua sitten alkuaikoina, että näin täällä on aina tehty. Sen pohjalta opettelimme oman tyylimme, ja kaikki on loksahnut kohdilleen. Vaikka homma on osin rankkaa ja kiireistä, tämä on minun juttuni ja haluan tehdä tätä ainakin eläikeikään asti, Heli Vehkavuori kertoo.

Koordinaattori pitää perhehoitajien puolta

Perhekodin pyörittämisen alkuaikoihin mahtui myös hapuilua. Heli Vehkavuori ei ollut hoitanut aiemmin kehitysvammaisia, mutta vanhusten hoitotyöstä oli kokemusta. Suurta hyötyä on ollut lähihoitajan koulutuksesta, jonka hän hankki aloitettuaan perhehoitajana. Perhekodin pyörittämisessä auttaa myös aviomies **Jyrki** sen, minkä ehtii opettajan ja adventtiseurakunnan pastorin töiltään.

Kun Heli ja Jyrki Vehkavuori aikanaan pohtivat tehtävään ryhtymistä, kehitysvammaisuuden perhehoitajien ennakkovalmennukset

eivät olleet vielä vakiintuneet. Pariskunta sai kuitenkin käyttöönsä koevedoksen tulevasta valmennusmateriaaleista. Myös Perhehoitolitosta saatu tuki ja kannustus valoivat heihin uskoa kykyihinsä ja toimeentuloonsa.

Perhehoitoliitto oli vahvasti mukana kuvioissa myös 2010-luvun alussa, kun Varsinais-Suomen kunnille ruvettiin rakentamaan yhteistä, kuntarajat ylittävää toimintayksikköä koordinoimaan ikäihmisten ja kehitysvammaisten ihmisten perhehoitoa. Kun perhehoitoyksikkö koordinaattoreineen aloitti toimintansa vuonna 2012, myös Vehkavuorten arki helpottui huomattavasti.

– Ennen kuin täällä oli koordinaattori, lähetin kaikkien lähikuntien sosiaalitoimiin markkinointikirjeitä ja soittelin joka puolelle, että meillä on tällainen perhekoti, johon mahtuisi lisää asukkaita. Meidän piti myös neuvotella kaikki palkkio-, loma- ja sijaisasiat aina erikseen jokaisen kunnan kanssa, ja kuntien käytännöt olivat hyvin vaihtelevia. On aivan mahtavaa, että nämä asiat ovat hoituneet sittemmin suoraan yhden ihmisen eli koordinaattorin kautta ja alueen kuntiin on saatu yhtenäiset perhehoidon toimintaohjeet, Heli Vehkavuori sanoo.

Vehkavuoret kuvailevat perhehoidon koordinaattoria ikään kuin luottamusmieheksi, joka pitää perhehoitajien puolta myös kuntien suuntaan, jotta toimeksiantosopimukset tehdään varmasti asianmukaisesti. Koordinaattorin puoleen on heidän mielestään helppo kääntyä asiassa kuin asiassa. Yhteydenotot ovat koskeneet etenkin lomajärjestelyjä ja sairaustapauksia, mutta myös perhehoidon päättymistä.

– Koordinaattori on ollut mukana myös parin uusimman asukkaamme sisääänänsä. On tärkeää, että hän tietää, millaisia asukkaita meille ylipäänsä kannattaa tarjota. Meillä kun on makuuhuoneet yläkerassa, esimerkiksi pyörätuolilla ei ole asiaa sinne. Asukkaamme ovat myös aika iäkkäitä, joten ihan juniori ei ehkä sopisi joukkoon, Vehkavuoret kertovat.

Kuntien ääni kuuluu yksikön toiminnassa

Varsinais-Suomen perhehoitoyksikön vastuukuntana toimii Kaarinan kaupunki. Kaarinan ikäihmisten palvelujohtaja **Seija Sjöblom** liputtaa vahvasti perhehoitoyksikön puolesta. Erityisen iloinen hän on siitä, että myös Turku on ollut mukana yksikössä suunnitteluvaiheesta lähtien.

– Se on selkeä vahvuus. Tällaisen pyörittäminen ei onnistuisi taloudellisesti, ellei maakunnan veturi olisi mukana. Kuntien ääni kuuluu muutenkin vahvasti yksikön toiminnassa: yhteisiä toimintaohjeitamme ovat päivittämässä aina kaikkien kuntien ikäihmisten ja kehitysvammaisuuden vastuuohjeet, Sjöblom sanoo.

Kuntien ja perhehoitoyksikön tehtävänjako menee käytännössä niin, että kunnat päättävät ensin itsenäisesti, keille kaikille ne katso-



Heli ja Jyrki Vehkavuori pyörittävät perhekotia Varsinais-Suomen Piikkiössä, joka kuuluu nykyään Kaarinan kaupunkiin. Pariskunnan arki helpottui huomattavasti kymmenisen vuotta sitten, kun alueelle saatiin perhehoidon koordinaattorit toimimaan kuntien ja perhehoitajien välikätenä.

vat perhehoidon olevan sopiva palvelumuoto. Sitten kunta lähettää asiakkaan hakemuksen perhehoitoyksikköön, joka alkaa etsiä yksikön toimialueen kunnista asiakkaalle sopivaa perhekotia tai perhehoitajaa, joka voisi tarjota perhehoitoa asiakkaan kotona.

Kun sopiva perhekoti tai perhehoitaja löytyy, yksikössä työskentelevä perhehoidon koordinaattori sopii asiakkaalle tutustumiskäynnin ja tulee käynnille mukaan. Jos osapuolet ovat tyytyväisiä, koordinaattori valmistelee toimeksiantosopimuksen, varmistaa sen olevan toimintaohjeen mukainen ja huolehtii muista käytännön asioista, jotta perhehoito voi alkaa.

Varsinais-Suomen perhehoitoyksikössä työskentelee kaksi koordinaattoria: yksi ikäihmisten ja toinen kehitysvammaisten perhehoitoasioiden parissa. He vastaavat myös uusien perhehoitajien rekrytoinnista ja valmennuksista, ylläpitävät perhehoitajapankkia ja järjestävät perhehoitajien vapaita, täydennyskoulutuksia, vertaistapaamisia ja muita palveluita.

Koordinaattorit toimivat lisäksi perhehoitajien tukena arjen asioissa ja linkkinä kuntien suuntaan.

– Tyypillisesti perhehoitajat ottavat yhteyttä meihin, jos kyse on vaikkapa sairauslomasta, palkkion maksun epäselvyydestä, omasta jaksamisesta, hankaluuksista hoidettavan kanssa tai vaikkapa korona-

rokotuksista. Joskus on myös tarvetta jutella ihan muuten vaan, Varsinais-Suomen perhehoitoyksikön kehitysvammaisuuden koordinaattori **Tea Seppälä** kertoo.

Positiivista energiaa ja kaunista palautetta

Vehkavuoren pariskunnan lisäksi perhekodissa asuu nykyään viisi kehitysvammaista perhehoidettavaa ja omaishoidossa oleva Jyrkin 90-vuotias äiti. Neljä perhehoidettavista on ikäihmisiä ja nuorin nelikymppinen. Vanhimmat asukkaat, 91- ja 86-vuotiaat herrat, ovat olleet perhehoidossa Linnunpään maisemissa jo nelisenkymmentä vuotta – siis siitä asti, kun Vehkavuorten edeltäjät perustivat perhekodin.

Asukkaiden vaihtuvuus on ollut pientä: Vehkavuorten aikana muutoksia on tapahtunut vain neljä, joista kolme asukkaan heikentyneen terveyden tai kuoleman takia. Porukassa oli pitkään vain miehiä, mutta viime syksystä asti joukkoon on tuonut positiivista energiaa myös 75-vuotias **Leena Hernevaara**.

Hernevaara eleli pitkään itsenäisesti pikkupaikkakunnalla. Varsinkin korona-aikana yksinäisyys ja tylsistyminen alkoivat vaivata. Kun ainoa omainenkin oli satojen kilometrien päässä asuva sisko, juttuseuraksi kelpasivat myös puhelinmyyjät ja kylänraitin kauppiat.

” **Toivottavasti koordinaattorimalli saa jatkoa! Vaikka vammaisten ihmisten perhehoitoa on koitettu mainostaa kovasti, sitä ei ymmärretä vielä riittävästi.**

►► Perhekodeissa Hernevaara on saanut ympärilleen turvaa ja tavallista elämää: ikätovereita, koiran, kissan ja usein kylässä käyviä isäntäperheen lapsia omine perheineen.

– Olen viihtynyt täällä kauhean hyvin, Hernevaara kertoo vahvala länsimurteella samalla, kun hän valmistautuu pienelle sauvakävelylenkille perhehoitajiensa ja toisen perhehoidettavan, tänä vuonna seitsemänkymppisiä juhliwan **Erkki Knaapin** kanssa.

Myös Knaapi kehuu vuolaasti perhekotiaan ja esittelee mielellään tekemiään maalauksia, savitöitä ja palapelejä. Hän auttelee toisinaan ruokien kuskailuissa keittiön ja yläkerran välillä, täyttelee tiskikonetta ja lähtee mukaan kauppareissuille. Knaapin vakiohommiin kuuluu niin ikään postin hakeminen muutaman sadan metrin päässä sijaitsevalta postilaatikolta.

Kun perhekodin asukaskunta oli nuorempaa, päivittäiseen tekemiseen kuului enemmänkin ulkoilua ja pihatöitä. Nykyään päivää rytmittävät ruokailut, ja asukkaat tekevät askareitaan pääasiassa omaa tahtia. Vaihtelua arkeen tuovat retket sekä muut alueen perhehoitoyhdistyksen ja Kehitysvammaisten Tukiliiton tapahtumat.

– Nautin siitä, että saan olla itseni pomo, luoda tänne ilmapiiriä ja vaikuttaa päivän aikataulutukseen. Toisinaan asukkaiden asioiden hoitaminen vie yllättävänkin paljon aikaa, jos pitää vaikkapa etsiä erikoiskenkkiä tai hakea henkilökortti Forssasta asti. Sotkuakin kotona riittää usein, mutta asukkaat ovat aivan ihania ja heiltä tulee niin paljon positiivista palautetta. Siinä on meillä oppimisen paikka, Heli Vehkavuori kertoo.

Saman katon alle ja yhteisiin järjestelmiin

Kun sote-uudistus astuu voimaan vuoden 2023 alussa, myös toimeksiantosuhteisen perhehoidon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä uusille hyvinvointialueille muualla maassa paitsi Helsingissä. Hyvinvointialueiden väliaikaisissa valmistelutoimielimissä (vate) ja maaliskuussa aloitavissa aluevaltuustoissa pohditaan lähiaikoina tarkasti, millaisin käytännöin ja yksiköin perhehoito järjestetään uudessa organisaatiossa.

Kaarinan kaupungin ikäihmisten palvelujohtaja Seija Sjöblom ja Var-

sinais-Suomen perhehoitoyksikön koordinaattori Teea Seppälä toivovat, että perhehoitoa järjestettäisiin hyvinvointialueiden aikanakin mahdollisimman keskitetysti yksiköissä, jotka toimivat yli kuntarajojen.

– Maakunnallisen perhehoidon yksikön kaltainen ratkaisu olisi järjevä jatkossakin. Hyvinvointialueilla on riittävän suuri väestöpohja, jotta perhehoitoa voidaan järjestää tarkoituksenmukaisesti. Perhehoidon järjestäminen vaatii myös sellaista erityisosaamista, että sitä kannattaa koota yhteiseen käyttöön useiden kuntien alueelta, Sjöblom sanoo.

Teea Seppälän mukaan perhehoidon järjestäminen on sekä kuntien että perhehoitajien kannalta sitä helpompaa, mitä enemmän asiat ovat saman katon alla ja yhteisissä järjestelmissä.

– Täällä Varsinais-Suomessa meillä on valmis yksikkö, jonka pohjalta olisi hyvä lähteä kehittämään myös hyvinvointialueen perhehoitoa. Koska perhehoitaja ja hakemus voivat tulla ihan eri kunnista, yhteisyksiköstä käsin on helppo järjestellä asioita kuntarajoista huolimatta, Seppälä jatkaa.

Kaarinan kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujohtaja **Mikko Pakarinen** istuu Varsinais-Suomen vatesa Turun itäisten kuntien mandaatilla. Hän muistuttaa, että Varsinais-Suomessa kestää vielä pitkään, ennen kuin hyvinvointialueen luomisessa päästään niin pitkälle kuin päättämään perhehoidon järjestämisen kaltaisista asioista.

– Aikataulu on hurjan tiukka, ja esimerkiksi vaten työ on ollut lähinnä hallinnollis-juridista valmistelua. Tällä hetkellä hyvinvointialuetta varten kootaan paljon tietoa, jotta saadaan muodostettua kokonaiskuva. Ymmärtääkseni Varsinais-Suomen perhehoitoyksikkö on toiminut hyvin, ja sen rakenteesta voisi olla hyötyä myös hyvinvointialueella, Pakarinen sanoo.

Heli ja Jyrki Vehkavuori toivovat, etteivät sote-uudistus ja hyvinvointialueeseen siirtyminen sotkisi Varsinais-Suomen perhehoidon järjestämismallia, joka toimii heidän mielestään hyvin.

– Toivottavasti koordinaattorimalli saa jatkoa! Vaikka vammaisten ihmisten ja vanhusten perhehoitoa on koitettu markkinoida kovasti, sitä ei silti ymmärretä vielä riittävästi ja se voi jäädä helposti unohtuksi, he sanovat. ■

VARSINAIS-SUOMEN PERHEHOITOYKSIKKÖ TOIMII 23 KUNNAN HYVÄKSI

► Varsinais-Suomen perhehoitoyksikkö on järjestänyt perhehoitoa ikäihmisille sekä kehitysvammaisille tai muuten erityistä tukea tarvitseville lapsille, nuorille ja aikuisille vuodesta 2012 lähtien.

► Toiminnassa on mukana maakunnan 27 kuntaa 23. Niiden väestöpohja on noin 470 000.

► Vastuukuntana toimii Kaarinan kaupunki. Vuosien saatossa yksikön toiminnasta on irtautunut neljä pientä kuntaa (Aura, Kustavi, Oripää ja Taivassalo).

► Toiminta-alueen kunnat noudattavat yhteistä ikäihmisten perhehoidon toimintaohjetta

ja kehitysvammaisten perhehoidon toimintaohjetta.

► Yksikkö etsii ja valmentaa perhehoitajia, tukee heitä tehtävässään, järjestää perhehoitajille mahdollisuuden vapaisiin, täydennyskoulutukseen, vertaistukeen, hyvinvointi- ja terveystarkastuksiin sekä työnohjaukseen toimintaohjeen mukaisesti.

► Yksikössä työskentelee kaksi perhehoidon koordinaattoria. He ovat kuntien tukena perhehoidon eri vaiheiden toteuttamisessa.

► Yksikön alueella oli vuoden 2021 lopussa perhehoidossa noin 70 kehitysvammaista ih-

mistä. Heistä valtaosa oli lyhytaikaisessa perhehoidossa, jota tarjoaa aktiivisesti noin 30 perhehoitajaa. Pitkäaikaisesta perhehoitoa tarjoavia perhekoteja oli 11.

► Ikäihmisten puolella voimassa oli vuoden 2021 lopussa runsaat 40 toimeksiantosopimusta: 18 pitkäaikaiseen, 7 lyhytaikaiseen ja 17 kotiin annettavaan perhehoitoon. Pitkäaikaisesta perhehoitoa tarjoavia perhekoteja oli 5.

► Varsinais-Suomessa toimii pitkälti samalla periaatteella myös sijaishuoltoyksikkö Tammi, joka järjestää jäsenkuntians lastensuojelun sijaishuollon palveluita, kuten perhehoitoa.

85-vuotias Teuvo Ruuska on asunut piikkiöläisessä perhekodeissa yli 40 vuotta. Hän on taitava kangaspuiden käyttäjä. Apua tarjoaa perhehoitaja Heli Vehkavuori.

TEEMA Kohti hyvinvointialueita

